

DILEK WINCHESTER ΑΤΟΜΙΚΗ

Για τον εκπαιδευτικό της πρωτοβάθμιας
και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

ΕΠΕΤ

Για τον εκπαιδευτικό της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Οργάνωση Εκπαιδευτικού Προγράμματος
Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Κείμενα - Επιμέλεια - Υλοποίηση
Κλεάνθη - Χριστίνα Βαλκανά
Μαρίνα Τσέκου

Σχεδιασμός εντύπου
Αιμίλιος Θεοφάνους

Το έντυπο αυτό δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της έκθεσης
Dilek Winchester, Ατομική
που οργανώθηκε από το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
και παρουσιάστηκε από τις 31 Οκτωβρίου 2012 έως τις 13 Ιανουαρίου 2013.

© ΕΜΣΤ, 2012

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Κτίριο Ωδείου Αθηνών, Βασ. Γεωργίου Β' 17-19 & Ρηγίλλης, Αθήνα
Τηλ. 210-9242111-3, Φαξ: 210-9245200, e-mail: protocol@emst.gr
E-mail: anina.valkana@emst.gr, marina.tsekou@emst.gr
www.emst.gr
<http://fixit-emst.blogspot.com>

Το έντυπο αυτό σχεδιάστηκε με σκοπό να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να προσεγγίσει κριτικά μαζί με τους μαθητές του την ατομική έκθεση της Ντιλέκ Γουίντσεστερ, η οποία παρουσιάζεται στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης από τις 31 Οκτωβρίου 2012 έως τις 13 Ιανουαρίου 2013.

Στο έντυπο περιλαμβάνονται πληροφορίες για την καλλιτέχνη και το περιεχόμενο των έργων της έκθεσης, φωτογραφίες με επεξηγηματικά σχόλια και παρατηρήσεις, καθώς και θέματα για συζήτηση-ανάπτυξη, τα οποία αφορούν κυρίως σε διαφορετικές πτυχές της γλώσσας: γλώσσα και γραφή, επικοινωνιακή σημασία της γλώσσας, ιστορία, εξέλιξη και ποικιλότητα της γλώσσας, γλώσσα και εθνική ταυτότητα, αισθητική της γραφής κ.ά. Παράλληλα, στο έντυπο προτείνεται μια σειρά από δραστηριότητες που αποσκοπούν στην καλλιέργεια και ανάπτυξη της εικαστικής και γλωσσικής έκφρασης, αλλά και δεξιοτήτων, όπως είναι η κρίση, η φαντασία, η σύγκριση, η παρατήρηση, η μνήμη κ.ά. Οι δραστηριότητες μπορούν να γίνουν είτε από κάθε μαθητή χωριστά ή ομαδικά στην τάξη, ώστε να καλλιεργηθεί η ομαδικότητα και το πνεύμα της συνεργασίας μεταξύ των μαθητών.

Ο εκπαιδευτικός ανάλογα με την εκπαιδευτική βαθμίδα και το μάθημα που διδάσκει μπορεί να προσαρμόσει, να τροποποιήσει ή να εμπλουτίσει το υλικό του εντύπου λαμβάνοντας υπόψη του τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τις ικανότητες και τις ιδιαιτερότητες της ομάδας του.

Η μέθοδος που ακολουθείται και προτείνεται για την προσέγγιση της έκθεσης και των έργων είναι η διαθεματική και διεπιστημονική, με στόχο το υλικό του εντύπου να αξιοποιηθεί εκπαιδευτικά σε μαθήματα, όπως η γλώσσα, η ιστορία, η αισθητική αγωγή, αλλά και στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης της πρωτοβάθμιας και της ερευνητικής εργασίας (project) της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η Ντιλέκ Γουίντσεστερ είναι μια από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της νέας γενιάς τούρκων καλλιτεχνών. Γεννήθηκε το 1974 στην Κωνσταντινούπολη, όπου ζει και εργάζεται σήμερα. Σπούδασε ζωγραφική στο Central St Martins College of Art and Design στο Λονδίνο (Πτυχίο, 1998), τέχνη, ντιζάιν και νέα μέσα στο London Metropolitan University (Master, 2002) και στη συνέχεια γλυπτική στο Ινστιτούτο Καλών Τεχνών του Marmara University (Διδακτορικό, 2010). Έχει πραγματοποιήσει ατομικές εκθέσεις και συμμετοχικές δράσεις στον δημόσιο χώρο στην Κωνσταντινούπολη, το Λονδίνο, τη Λειψία κ.α., ενώ έργα της έχουν επίσης παρουσιαστεί σε διεθνείς εκθέσεις στο Βερολίνο (2012), στη Νέα Υόρκη (2009), στο Σεράγεβο (2008) κ.α.

Στα έργα της η Γουίντσεστερ χρησιμοποιεί διάφορα μέσα, όπως τεχνικές ντοκιμαντέρ με συνεντεύξεις και φωτογραφικές καταγραφές, καθώς και έτοιμες εικόνες από αρχαικές και διαδικτυακές πηγές. Βάση της δημιουργικής διαδικασίας που ακολουθεί είναι η έρευνα κυρίως σε ό,τι αφορά στο θέμα της πολιτιστικής ταυτότητας και στις μεταλλαγές που αυτή υφίσταται υπό την επίδραση της πολιτικής.

Στην ατομική έκθεση της Ντιλέκ Γουίντσεστερ στο ΕΜΣΤ παρουσιάζονται έργα, κυρίως εγκαταστάσεις, της τελευταίας πενταετίας, κεντρικό θέμα των οποίων αποτελεί η γλώσσα, η λογοτεχνία και το αλφάβητο κατά την περίοδο του πολυπολιτισμικού οθωμανικού παρελθόντος του 19ου αι. και των αρχών του 20ου αι. Η καλλιτέχνης μέσα από το έργο της διερευνά τις πολιτικές και πολιτισμικές αλλαγές που σημειώθηκαν στη χώρα της από το 1928 κι έπειτα, όταν καθιερώθηκε ως επίσημη γραφή της τουρκικής γλώσσας η λατινική, αντικαθιστώντας παλαιότερα αλφάβητα, όπως το αραβικό, το ελληνικό και το αρμενικό.

Αφετηρία για το έργο της Ντιλέκ Γουίντσεστερ με τίτλο *On Reading and Writing (Περί ανάγνωσης και γραφής)* αποτέλεσε η έρευνά της σε βιβλιοθήκες και ερευνητικά κέντρα, όπως η Βιβλιοθήκη του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών στην Αθήνα και η Βιβλιοθήκη Beyazid στην Κωνσταντινούπολη, γύρω από την τουρκική λογοτεχνία και συγκεκριμένα ο εντοπισμός των πρώτων μυθιστορημάτων που γράφτηκαν στην τουρκική γλώσσα. Κατά την αναζήτησή της η καλλιτέχνης βρήκε τρία τουρκικά μυθιστορήματα που εκδόθηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα, το καθένα από τα οποία ήταν γραμμένο με διαφορετικό αλφάβητο: αρμενικό, ελληνικό και αραβικό. Η Γουίντσεστερ στην εγκατάσταση με τίτλο *On Reading and Writing* εκθέτει σε ειδική βιτρίνα αντίγραφα από τα μυθιστορήματα αυτά.

Για να αποδώσει εικαστικά το φαινόμενο της χρήσης διαφορετικών γραφών στην τουρκική γλώσσα, η καλλιτέχνης γράφει με λευκή κιμωλία σε τρεις μαυροπίνακες τρία μικρά κείμενα στην ελληνική, αραβική και αρμενική γραφή αντίστοιχα, που αφηγούνται σχετικές παιδικές εμπειρίες. Ο θεατής έχει τη δυνατότητα να ακούσει την ανάγνωση των κειμένων μέσα από τα ακουστικά που κρέμονται δίπλα σε κάθε μαυροπίνακα.

On Reading and Writing (Περί ανάγνωσης και γραφής), 2007
Εγκατάσταση

Η μετάφραση των κειμένων με τις παιδικές εμπειρίες, που είναι γραμμένα στους μαυροπίνακες έχει ως εξής:

Αρμένικο
αλφάβητο

Η πρώτη φίλη που θυμόταν να έχει στη ζωή του ήταν η κόρη του γείτονά τους. Ήταν λίγα χρόνια μεγαλύτερή του. Βαριόταν τις ώρες που εκείνη ήταν στο σχολείο, γιατί δεν έβρισκε κανέναν με τον οποίο θα μπορούσε να παίξει. Όταν ξεκίνησε κι αυτός να πηγαίνει στο σχολείο, συνειδητοποίησε πως δεν διδασκόταν την ίδια γραφή με κείνη. Την απογοήτευση που δοκίμασε τότε τη θυμάται ακόμη.

Αραβικό
αλφάβητο

Της ήταν αδύνατον να διαβάσει τα γράμματα που έγραφε η μητέρα της στον πατέρα της, γραμμένα καθώς ήταν σε άλλο αλφάβητο. Όλες οι σκανταλιές τους καταγράφονταν σε κείνα τα γράμματα με μια γραφή που δεν μπορούσες ν' αποκρυπτογραφήσεις. Όχι βέβαια οι σκανταλιές μονάχα. Θα πρέπει ν' αναφέρονταν κι άλλα πράγματα. Η ακατάληπτη εκείνη γραφή ήταν ενοχλητική.

Ελληνικό
αλφάβητο

Την πρώτη του μέρα στο σχολείο υπέθετε πως όλοι στα σπίτια τους μιλούσαν μια άλλη γλώσσα. Με έκπληξη ανακάλυψε πως δεν είχαν όλες οι οικογένειες μια ξεχωριστή, μυστική γλώσσα ολόδική τους, την οποία μιλούσαν μόνον μεταξύ τους.

“ Διαβάστε με την ομάδα σας τη μετάφραση των παραπάνω κειμένων και συζητήστε τα εξής: σε ποιες εμπειρίες ή μνήμες της παιδικής ηλικίας αναφέρονται τα παιδιά στις αφηγήσεις τους και ποιες ιδιαίτερες ιστορικοκοινωνικές συνθήκες της εποχής τους σκιαγραφούν; Πώς διαμορφώνονται οι διαπροσωπικές σχέσεις στο ενδοοικογενειακό, σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον;

Προσεγγίστε το ζήτημα της πολυγλωσσίας σε σχέση με την ανάπτυξη διαπολιτισμικού διαλόγου και την καλλιέργεια κοινωνικής συνοχής στο πλαίσιο των σύγχρονων πολυπολιτισμικών κοινωνιών.

Σε μια συνέντευξή της η καλλιτέχνις αναφέρει: «Τα κείμενα και η γλώσσα έχουν τη δική τους αισθητική, τα τυπωμένα κείμενα ενέχουν μια ιδιαίτερη αισθητική αξία. Το ίδιο και τα γράμματα». Ζητήστε από τα παιδιά να παρατηρήσουν τις τρεις διαφορετικές γραφές στους μαυροπίνακες και συζητήστε για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται την παραπάνω φράση της Γουίντσεστερ.

” Συζητήστε με τα παιδιά αν υπάρχουν σήμερα ανάλογες συνθήκες πολυγλωσσίας στο σπίτι, στο σχολείο ή τη γειτονιά τους και πώς αυτές επηρεάζουν την επικοινωνία και την καλλιέργεια ουσιαστικών σχέσεων με τους γύρω τους. Στη συνέχεια ζητήστε τους να καταγράψουν σε ένα σύντομο κείμενο προσωπικές εμπειρίες ή εμπειρίες άλλων (συγγενών, φίλων, συμμαθητών κ.ά) που σχετίζονται με τα παραπάνω και να εικονογραφήσουν το κείμενό τους.

Alphabet Monuments (Αλφαβητικά μνημεία), 2010-2012

Οι παραπάνω φωτογραφίες αποτελούν μέρος της εγκατάστασης της Γουίντσεστερ με τίτλο **Alphabet Monuments (Αλφαβητικά μνημεία)**. Στην αριστερή εικόνα η καλλιτέχνισσα φωτογραφίζει ένα δημόσιο μνημείο του αρχιτέκτονα J. Torosyan το οποίο κατασκευάστηκε στην Αρμενία το 2005. Το γλυπτό έχει τίτλο *Armenian alphabet* και αποτελείται από τα 39 γράμματα του αρμενικού αλφαβήτου. Στη δεξιά εικόνα η Γουίντσεστερ φωτογραφίζει αντίστοιχα ένα δημόσιο γλυπτό στην Κωνσταντινούπολη που αναπαριστά την ιστορική στιγμή κατά την οποία ο Κεμάλ Ατατούρκ παρουσιάζει στον τουρκικό λαό το λατινικό αλφάβητο.

“ Το αρμενικό αλφάβητο εφευρέθηκε τον 5ο αι., έναν αιώνα περίπου πριν από την αποδοχή του Χριστιανισμού από τους Αρμένιους. Έκτοτε η γλώσσα και η θρησκεία χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλεία για τη διαφύλαξη της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας του αρμενικού λαού απέναντι στους Σύριους, Ασσύριους και τους Έλληνες. Υπάρχει μια λαϊκή έκφραση που λέει ότι τα γράμματα του αρμενικού αλφαβήτου «είναι οι στρατιώτες μας, είναι οι φρουροί του κάστρου των Αρμενίων». Πώς ερμηνεύετε την παραπάνω έκφραση; Γιατί τα γράμματα παρομοιάζονται με φρουρούς και τι ακριβώς προστατεύουν;

Ο Κεμάλ Ατατούρκ στη διάρκεια της προεδρικής του θητείας (1922-1929) εισήγαγε μια σειρά μεταρρυθμίσεων στην προσπάθειά του να εκσυγχρονίσει την Τουρκία σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Στο πλαίσιο αυτό επέβαλε το λατινικό αλφάβητο στη θέση του μέχρι τότε επικρατούντος αραβικού. Σχολιάστε τους δύο διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους αντιμετωπίστηκε η γλωσσική παράδοση, στην Αρμενία και στην Τουρκία. Γιατί κατά τη γνώμη σας η καλλιτέχνισσα συμπεριλαμβάνει στην ίδια εγκατάσταση φωτογραφίες από τα δύο παραπάνω δημόσια γλυπτά;

“ Στις *Διδαχές* του ο Κοσμάς ο Αιτωλός επισημαίνει τη σημασία της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για τη διαμόρφωση της εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας. Ανάμεσα σε άλλα αναφέρει τα εξής: «*Να σπουδάσετε και εσείς, αδελφοί μου, να μαθαίνετε γράμματα όσον ημπορείτε... να σπουδάσετε τα παιδιά σας, να μαθαίνουν τα ελληνικά... Και αν δεν σπουδάσεις τα ελληνικά, αδελφέ μου, δεν ημπορείς να καταλάβης εκείνα όπου ομολογεί η Εκκλησία μας*». Αντιπαραβάλετε αυτό το απόσπασμα με την παραπάνω λαϊκή έκφραση των Αρμενίων. Ποιος ρόλος αποδίδεται στη γλώσσα στις δύο περιπτώσεις;

” Η ελληνικής καταγωγής καλλιτέχνισσα Χρύσα δημιουργεί γλυπτά με γράμματα. Ζητήστε από τον κάθε μαθητή να επιλέξει ένα γλυπτό της Χρύσας με θέμα τα γράμματα και να παρουσιάσει στην τάξη τη φωτογραφία του έργου μαζί με τα στοιχεία του, μια σύντομη περιγραφή και ένα προσωπικό σχόλιο.

Χρύσα, Letter box, 1979

Τα παιδιά μπορούν να φτιάξουν το δικό τους έργο (ζωγραφικό ή κατασκευη) χρησιμοποιώντας γράμματα από το αλφάβητο της δικής τους γλώσσας. Στη συνέχεια ζητήστε τους να φωτογραφίσουν τα έργα τους και φτιάξτε με τις φωτογραφίες ένα «πολυγλωσσικό άλμπουμ».

Ζητήστε από τα παιδιά να αντιπαραβάλουν το γλυπτό στην Κωνσταντινούπολη με την παραπάνω τοιχογραφία του Μιχαήλ Αγγέλου *Η Δημιουργία του Αδάμ*, που βρίσκεται στην Καπέλα Σιξτίνα, στο Βατικανό. Συζητήστε τα κοινά εικονογραφικά στοιχεία που εντοπίζετε. Πώς τα ερμηνεύετε στις δυο περιπτώσεις;

Μιχαήλ Αγγέλος, *Η Δημιουργία του Αδάμ*, 1508-1512

Emotional Dictionary: The Card Game (Λεξικό συναισθημάτων: χαρτοπαίγνιο) 2007
Εγκατάσταση

Geometry of Life (Γεωμετρία της ζωής), 2011
Εγκατάσταση

Στην εγκατάσταση *Emotional Dictionary: The Card Game* (Λεξικό συναισθημάτων: χαρτοπαίγνιο) η καλλιτέχνης δημιουργεί ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με κάρτες που πραγματεύεται το θέμα της απόδοσης των συναισθημάτων μέσω ιδιωματικών γλωσσικών εκφράσεων και μέσω εκφράσεων του προσώπου. Σε κάποιες κάρτες εικονίζονται αντικείμενα που παραπέμπουν σε ιδιωματικές φράσεις και υποδηλώνουν συναισθήματα, όπως η έκφραση «νιώθω πεταλούδες στο στομάχι», που σημαίνει είμαι ερωτευμένος, ενώ άλλες δείχνουν πρόσωπα με διαφορετικές εκφράσεις. Σύμφωνα με τους κανόνες του παιχνιδιού οι θεατές-παίκτες καλούνται αρχικά να βρουν με ποια φράση και με ποιο συναίσθημα συνδέεται το αντικείμενο κάθε κάρτας και στη συνέχεια να αντιστοιχίσουν την κάρτα αυτή με μια κάρτα που δείχνει την αντίστοιχη έκφραση προσώπου.

” Η Γουίντσεστερ αναφέρει: «Όλα τα έργα μου απαιτούν μεγάλο βαθμό εμπλοκής από το θεατή». Συζητήστε με τα παιδιά για την τάση των σύγχρονων καλλιτεχνών να δημιουργούν διαδραστικά έργα που προϋποθέτουν την ενεργή συμμετοχή των θεατών. Τι επιδιώκουν με αυτό οι καλλιτέχνες; Ποια η γνώμη των παιδιών για τον νέο ρόλο του θεατή που δεν είναι πια παθητικός δέκτης; Μπορείτε να αναφέρετε σχετικά παραδείγματα από την ιστορία της σύγχρονης τέχνης;

Αναζητήστε με την τάξη σας ιδιωματικές εκφράσεις και εκφράσεις της καθομιλουμένης (αργκό) που εκφράζουν συναισθήματα και στη συνέχεια φτιάξτε ένα «Λεξικό Συναισθημάτων».

Στην εγκατάσταση *Geometry of Life* (Γεωμετρία της ζωής) η καλλιτέχνης γράφει σε μεταλλικές πλάκες 72 λέξεις που εκφράζουν συναισθήματα σε τρεις διαφορετικές γλώσσες. Δίπλα παρουσιάζει ένα βίντεο στο οποίο ένας ηθοποιός αναπαριστά τα συναισθήματα αυτά με 72 διαφορετικές εκφράσεις προσώπου. Στο έργο αυτό η Γουίντσεστερ εκφράζει τον προβληματισμό της σχετικά με τη δυνατότητα της γλώσσας να ορίσει με σαφήνεια το κάθε συναίσθημα.

“ Πώς συνδέεται αυτό το έργο με την εγκατάσταση *Emotional Dictionary: The Card Game* (Λεξικό συναισθημάτων: χαρτοπαίγνιο);

Πώς δικαιολογείτε τη χρήση της λέξης γεωμετρία στον τίτλο του έργου; Λάβετε υπόψη σας τα δύο σημεία αναφοράς του: από τη μια μεριά το συναίσθημα, που είναι ρευστό και υποκειμενικό, και από την άλλη τη γλώσσα, η οποία αποτελεί ένα δομικό σύστημα.

” Με αφορμή το έργο της καλλιτέχνης συζητήστε για τους διαφορετικούς τρόπους έκφρασης των συναισθημάτων. Αναφερθείτε στα μη λεκτικά επικοινωνιακά στοιχεία (εκφράσεις του προσώπου, γλώσσα του σώματος, ένδυση, κ.ά) τα οποία υποβοηθούν, συμπληρώνουν ή διευκρινίζουν τα γλωσσικά μηνύματα. Στη συνέχεια ζητήστε από τα παιδιά να επιλέξουν ένα συναίσθημα και να το αποδώσουν σε ένα σκετσάκι στην τάξη χρησιμοποιώντας όσους περισσότερους, λεκτικούς και μη, επικοινωνιακούς τρόπους μπορούν.

Προτείνετε στους μαθητές να περιγράψουν σε ένα σύντομο κείμενο μια συναισθηματική τους κατάσταση και να την πλαισιώσουν με ένα αντιπροσωπευτικό μουσικό κομμάτι.

Το υλικό του εντύπου δίνει ερεθίσματα για τη διερεύνηση ζητημάτων που αφορούν σε διαφορετικές πτυχές της ιστορίας, του πολιτισμού και της κοινωνικής ζωής. Ενδεικτικά προτείνονται οι παρακάτω θεματικές:

Γλώσσα - εθνική ταυτότητα - πολιτισμική συνέχεια

Εξέλιξη της γλώσσας - μορφές της γλώσσας (π.χ. αρχαία - καθαρεύουσα - δημοτική, επίσημη γλώσσα - καθομιλουμένη κ.α.)

Ιδιωματικές εκφράσεις της γλώσσας

Πολυγλωσσία - γλωσσομάθεια

Πολυπολιτισμικές κοινωνίες - διαπολιτισμικός διάλογος

Η γλώσσα ως μέσο έκφρασης συναισθημάτων

Λεκτικοί και μη τρόποι έκφρασης συναισθημάτων

Δημόσια μνημεία που σχετίζονται με τη γραφή

Αισθητική της γραφής - αλφάβητα από διαφορετικές χώρες

Σύγχρονη τέχνη - διαδραστικότητα - συμμετοχικότητα του θεατή

Η γνώμη σας και οι ιδέες σας μας είναι πολύτιμες.
Παρακαλούμε πληροφορήστε μας σχετικά με τα εξής:

Πώς χρησιμοποιήσατε το έντυπο
Τι λειτούργησε θετικά και τι όχι
Τι θα μπορούσε να αλλάξει ή να προστεθεί

Email:

anina.valkana@emst.gr, πρωτοβάθμια εκπαίδευση
marina.tsekou@emst.gr, δευτεροβάθμια εκπαίδευση

ISBN: 978-960-8349-71-1